

Under den nazistiske okkupasjonen spilte tyske promenadorkestrar for Osloborna. Norske historiker har börjat omvärdera motstandsrollens rolle.

Ny syn på okkupasjonen

7. juli

DAGENS NYHETER

Vem är norsk patriot?

Av BJÖRN LINDAHL
DN:s korrespondent

OSLO. En strid har brutit ut bland norska historiker om hur okkupationsåren under kriget bör skildras. Striden är delvis inspirerad av den som rasat bland västtyska historiker, men spegelvänd.

Medan vissa historiker i Väst-tyskland försöker normalisera Hitler tiden och jämför koncentrationslägren med vad som skedde i Sovjetunionen under Stalin, ställer en ny generation historiker i Norge frågetecken kring den hjälteroll som tilldelats motstandsrollen.

— I Norge har att kämpa mot tyskarna och att skriva historia varit två sidor av samma kamp, säger Hans Fredrik Dahl, en historiker som de senaste sex åren arbetat på en biograf över Vidkun Quisling, ledaren för de norska nazistinspirerade Nasjonal Samling.

Intresset för kriget har varit enormt i Norge. Sedan befrielsen har 825 böcker skrivits om okkupationen, har Hans Fredrik Dahl räknat ut. Då är bara rent historiska eller journalistiska böcker medräknade, inte skönlitteratur.

Men de allra flesta har skildrat okkupationsåren ur segrarnas perspektiv.

— Det finns ett stort vitt fält som gäller Nasjonal Samlings politik under kriget. Där finns det arkiv som har utnyttjats väldigt lite av forskare, säger Hans Fredrik Dahl.

Bondpojke

För några år sedan skulle det knappast ha varit möjligt att ge

ut en bok som Egil Ulateigs "Dagbok fra ein rot norsk nazist". Den handlar om en bondpojke som anmälde sig som frivillig till östfronten och stupade utanför Berlin.

Ulateig använder hans dagbok och brev hem i ett försök att förklara varför nazismen fick ett genombrott på den norska landsbygden och varför norska bönder trodde på Hitlers germanska storrike.

Den historieuppfattningen stöter emellertid också på hårt motstånd.

När historisk forskning blir ett fåfängt letande efter originella infallsvinklar offras sanningen. Min generation har inte glömt det enkla valet vi stod inför: skillnaden; mellan trohet och svek, skriver kulturskribenten Arne Skouen.

Nya nazister

Historikern Arnfinn Moland vid Hjemmefrontmuseet varnar för att gamla och nya nazister alltid dyker upp i kölvattnet av försöken att omvärdera hjältar och rehabilitera skurkar.

Han stöds av historikern Teje Halvorsen.

— Var motståndsmannen och frontkämpen "lika goda"? Eller bör vi även i fortsättningen anses att ett beteende ur en nationell synvinkel var bra — och ett annat förkastligt, oavsett vilka orsaker som låg bakom detta beteende?

Den som utmärkt sig mest i det åtten är Nils Johan Ringdal, som nyligen kom ut med ett verk om polisens roll under okkupationen. Han hävdar att juristerna genom sina domar mot dem som samarbetade med nazisterna

drog upp riktlinjerna för den norska okkupationshistorien: Att historikerna inte lyckats distansera sig från "rettsoppgjøret" — rättegångarna efter kriget — och "hemmafrontens frimureri" anser han har fått stora konsekvenser för norsk historieförståelse.

— Medan tysk efterkrigshistoria grundades på en neurotisk skuld känsla, baserades den norska historieskrivningen på ett lika irrationellt segerövermod, skriver Ringdal.

Hans egen skildring av polisen under okkupationen har han kallat "Mellan barken och trädet". Ingen annan grupp var så utsatt för påtryckningar från bägge håll under kriget.

Denna dubbelroll var tydlig redan från första dagen. På de kända bilderna av de tyska soldaterna som marscherade in i Oslo och på långs Karl Johan, syns också ridande norska poliser som eskorterade tyskarna. Polischefen hade stannat kvar i Oslo och av den flyende regeringen fått beskedet att fortsätta att upprätthålla lugn och ro. (54. 04. 05. 1945)

— Den 9 april innebar "lugn och ordning" att polisen slog en ring om tyskarna. Skyddade de tyskarna mot civilbefolkningen? Eller skyddade de den norska befolkningen mot sin egen panik och dess överskådliga konsekvenser? skriver Ringdal.

Ängel och bödel

Blev okkupationen lättare att bära för norrmännen tack vare att den egna polisen upprätthölls, eller var det tyskarna som fick mest hjälp, som vid insamlingen av judarna i landet? Det är frågor som inte kan besvaras med ett ja eller nej. En polis kunde para-

doxalt nog vara ängel och bödel, hjälte och skurk i en och samma roll, anser Ringdal.

Men i rättegångarna efter kriget gavs det inte utrymme för nyanser.

I Norge undersökte polisen över 90 000 fall av misstänkt landsförräderi och straffades nästan 50 000 personer. I Norge dömdes 18 000 till fängelse, mot 13 000 i Danmark. Där fanns det inte heller någon motsvarighet till de 30 000 norrmän som fick böter, eller fick ägodelar beslagtagna.

— Även passivt medlemskap i Nasjonal Samling straffades efter kriget som landsförräderi. Domarna tog ingen hänsyn till yttrandefriheten, säger Hans Fredrik Dahl.

Nils Johan Ringdal avslutar sin bok med historien om en norsk polis som hamnade i tysk koncentrationsläger. När han var mogen för att avancera efter kriget var en polis som hade varit medlem av Nasjonal Samling i samma situation. Polischefen valde NS-mannen, som var något äldre, med motiveringen:

— Jag tror vi tar en från NS denna gång. Så kan vi ta en från Sachsenhausen nästa gång vi behöver en överkonstapel. Hos den yngre mannen som deltog i motstandsarbetet, brände sig detta in som en symbol på livets absurditet och orättvi.

— I dag är de två väner. Senare har mannen som hamnade i Sachsenhausen erkänt att det var bra att den äldsta avancerade först. Försoningen mellan de två kan därför stå som en sinnesbild för att såren från okkupationen omsider har börjat läkas, skriver Ringdal.